

INHOUD

MONDIAAL	Educatieve organisaties pleiten voor meer samenwerking: NME en ontwikkelingseducatie horen bij elkaar	2
	De wereld in hokjes: praktijkvoorbeelden van het MEC-Midden Brabant	4
NATIONALE PARKEN	Deze herfst verschijnen de eerste twee bundels over terreingebonden voorlichting en educatie in de Nationale parken. Een voorproefje.	5
VOORTGEZET ONDERWIJS	De vakgroep milieueducatie van de Milieudienst Midden-Holland staat bekend om hun milieueducatieve (fiets)tochten voor het regionaal voortgezet onderwijs. De impact van deze activiteiten blijkt groot, zowel bij leerlingen, scholen, bedrijven als gemeenten.	8
	Jongeren en de verantwoordelijkheden voor de 21-ste eeuw	24
PROFESSIONALISERING	Evalueren is meer dan een plichtpleging	24
	In samenwerking met VROM en zes milieuorganisaties ontwikkelde L&G Management Consultancy een evaluatiemodel voor de professionalisering van NME	10
ONDERZOEK	Uit SCP rapport blijkt: hoog milieubesef leidt niet tot milieuvriendelijk gedrag	11
	Hoe gaat het Voortgezet Onderwijs (VO) om met NME? En hoe gaan NME-centra om met VO? Twee Amsterdamse studenten deden onderzoek	14
NME 21	Notitie NME 21: Leren voor een duurzame samenleving	15
	NME gaat de boer op met Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt. Deze belangenbehartiger onderhoudt niet alleen goede contacten binnen de landbouwwereld, maar ook met Natuur en Milieu en de Dierenbescherming.	15
NIEUWE DOELGROEPEN	Ecokidsprogramma: voorbeeld voor NME in buitenschoolse activiteiten. Een impressie (van de activiteiten/ervaringen)	18
NME-BELEID	Operatie Boomhut: Natuur als leefomgeving. Het ministerie van het LNV inventariseerde het afgelopen jaar de wensen die burgers aan de natuur stellen. Wij inventariseerden meningen hierover bij de betrokken organisaties	22
RUBRIEKEN	Met hart en ziel: Herwig Kevelaerts, coördinator van het project Educatief/Recreatief Natuurbeheer bij de Vereniging Natuurreservaten v.z.w. in Vlaams-Brabant.	6
	Hollands Dagboek Marjan Minnesma, campagnedirecteur bij Greenpeace Nederland.	26
	Nieuwe boeken	31
	Kort nieuws	34

NME en ontwikkelingseducatie horen bij elkaar

Educatieve organisaties pleiten voor meer samenwerking

door Madeleine Vreeburg en Chris Maas Geesteranus

Vrijwel iedere NME-professional heeft een beeld voor ogen bij het horen van het woord 'duurzaamheid'. Sommigen zullen bedenkelijk kijken wanneer hen wordt gevraagd een relatie te leggen tussen NME en ontwikkelingseducatie. Toch is dat jammer, zowel pedagogisch als inhoudelijk. In onderstaand artikel wordt uiteengezet waarom NME en ontwikkelingseducatie bij elkaar horen: beide educaties gaan over leren voor duurzaamheid.

Al geruime tijd wordt vanuit verschillende kanten gepleit voor een grotere samenhang tussen educaties (PMVO, LSO, NCDO, SLO). Wanneer we kijken naar de vele soorten educaties¹ -

¹ Er zijn acht educaties te onderscheiden:

1. Natuur- en milieu-educatie
2. Ontwikkelingseducatie
3. Gezondheidseducatie
4. Vredeseducatie
5. Mensenrechteneeducatie
6. Consumenteneducatie
7. Verkeerseducatie
8. Intercultureel onderwijs

allen een vertaling van een belangrijk maatschappelijk vraagstuk - is het voorstelbaar dat deze niet volledig inhoudelijk kunnen worden geïntegreerd, daarvoor zijn zij toch te divers. Gezondheidseducatie en vredeseducatie bijvoorbeeld liggen qua inhoud niet zo dicht tegen elkaar aan. Maar dit ligt anders bij NME en ontwikkelingseducatie. Wat de diverse educaties delen, of zouden moeten delen, is een pedagogische benadering die zich onderscheidt van het 'gewone' onderwijsaanbod. Het gaat dan met name om de attitude-doelen. De reguliere schoolvakken en onderwijsmethoden zijn vooral gericht op kennis, inzicht en vaardigheden. Educaties voegen hier iets aan toe. Hun meerwaarde is dat zij meningsvorming, waarden- en normencommunicatie (of -vorming) centraal stellen, niet kennisoverdracht.

Het gaat dus niet om het lineair overdragen van die waarden op de lerende maar om het aan de orde stellen ervan. Dat die (kunnen) leiden tot handelingsperspectieven voor de lerende, is in de educaties een oude wijsheid. De kern van educaties zit hem dus niet zozeer in de inhoud, maar in de pedagogische doelen en werkwijzen.

Een kwalitatief goede educatie laat verschillende (normatieve) kanten van een maatschappelijk vraagstuk zien: economisch, sociaal, politiek en cultureel.

Juist in het onderscheid met de gangbare aanpak van 'gewone' vakken en 'gewone' methoden ligt de kracht van educaties.

Educaties hebben dan ook een opvoedingsdoel in zich: ze willen kinderen, jongeren en volwassenen vormen tot verantwoordelijke burgers.

Burgers die verder kijken dan hun eigen korte-termijnbelang, die verantwoordelijkheid voelen voor hun eigen omgeving en de omgeving van anderen, ver weg. Het is dan ook geen toeval dat bijvoorbeeld NME en ontwikkelingseducatie, juist in deze tijd van toenemende maatschappelijke aandacht voor leefbaarheid, duurzaamheid, zorgzaamheid en rechtvaardigheid, allerlei raakvlakken beginnen te vertonen. Daaruit begint ook concrete samenwerking voort te vloeien. Laten we nu eens kijken naar de inhoudelijke samenhang van deze twee educaties.

Inhoud van NME en ontwikkelingseducatie

In het document van de rijksoverheid 'NME 21: leren voor een duurzame samenleving' staat: "Het bereiken van een leefbare, duurzame samenleving vormt een enorme uitdaging voor de 21e eeuw.

Dat vraagt om een evenwichtige afweging tussen ecologische, economische en sociaal-culturele aspecten.

Het gaat om de kwaliteit van het leven 'hier en nu': in eigen huis, tuin en keuken, in de buurt, op het bedrijf, op school en in de natuur. Maar het gaat bij duurzaamheid ook om de gevolgen van handelingen op het leven en de cultuur in andere landen en op dat van de generaties na ons. Hoe benutten en verdelen we (mondiaal) onze hulpbronnen en onze ruimte?

Hoe gaan we om met vraagstukken van productie en consumptie, mobiliteit en technologie?

Er zijn dan ook, samengevat, goede redenen om op grote schaal te streven naar zo'n versterkte samenhang tussen beide educaties:

- de gaande 'evolutie' van NME naar educatie (leren) voor duur-

zaamheid brengt onvermijdelijk mondiale aspecten met zich mee;

- NME en andere educaties verschillen vooral in thema, niet zozeer in maatschappelijke positie, didactiek of werkvormen; juist deze verschillende thema's worden in toenemende mate met elkaar verbonden;
- er is in Nederland (zoals in veel andere rijke landen) een sterk maatschappelijk besef van medeverantwoordelijkheid voor

leefbaarheid, welzijn, cultuur, natuur enzovoort in andere landen in de wereld, zeker daar waar wij zelf ecologische, sociale of culturele invloed hebben;

- NME en ontwikkelingseducatie zijn kleine werkelden waarin ondersteuning, professionalisering en kennismanagement (mede door de schaal) niet optimaal tot hun recht komen;
- de huidige capaciteit (professionals en vrijwilligers) schiet tekort op het punt

van structureel bereik van doelgroepen (denk bijvoorbeeld aan de vele beroepsgroepen en het algemeen vormend onderwijs)."

Een gemeenschappelijke toekomst?

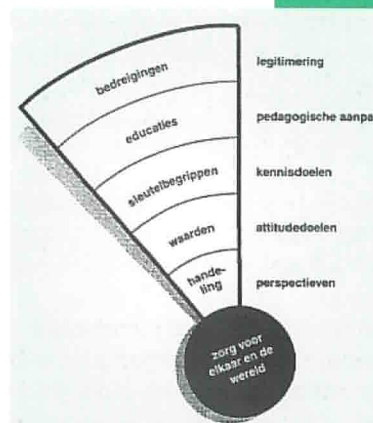
In feite wordt ook hier een 'verdeling' gemaakt: de nabije omgeving (huis, tuin, school, buurt) en de andere landen. De eerste wordt gerepresenteerd door NME-organisaties en de tweede door mondiale organisaties. Ze delen echter nadrukkelijk het idee dat educatie voor duurzaamheid nodig en zinvol is. In september 1998 verscheen in Engeland een rapport onder de titel: 'Education for Sustainable Development in the Schools Sector' ². In dit rapport wordt op heldere en concrete

wijze een voorstel gedaan hoe de praktijk voor leren voor duurzaamheid eruit kan zien. NME en ontwikkelingseducatie worden hier aan elkaar gekoppeld onder de noemer: Educatie (of: leren) voor Duurzaamheid. Het betreft hier geen nieuw voorstel qua inhoud, het sluit aan bij de huidige denktrant en de praktijk en het is moderner in zijn inhoudelijke benadering. Toch voegt het iets toe: verruiming en verrijking van de denktrant. En dit is nu precies wat er op dit moment ook gebeurt in de 8 projecten binnen het integrale programma Mondiale aspecten van NME uit de Extra Impuls 1999 waarvan ook al in het vorige nummer van NME-Podium gewag werd gemaakt.

Educatie voor duurzaamheid gaat over het verbinden van ecologische, economische, sociale en culturele doelen van een samenleving in een uitgebreid leerproces. Voor ons is het logisch dat daarmee lokale en mondiale vraagstukken met elkaar in verband worden gebracht. Het panel dat het genoemde rapport heeft geschreven komt met een zevental kernconcepten:

1. Wederzijdse afhankelijkheid - van samenleving, economie en het natuurlijke milieu; tussen lokaal en mondiaal
2. Burgerschap en beheer - rechten en verantwoordelijk heden, participatie en samenwerking
3. Noden en rechten - van toekomstige generaties
4. Diversiteit - cultureel, sociaal, biologisch en economisch
5. Kwaliteit van het leven - gelijkheid en rechtvaardigheid
6. Duurzame verandering - ontwikkeling en draagvermogen
7. Onzekerheid en voorzorg - leren hanteren

Deze zeven kernconcepten worden uitgewerkt naar doelen voor waardenvorming, vaardigheden, kennis en inzicht. Idealiter zou

zo'n educatie voor duurzaamheid in alle vakken moeten zitten. Maar zo ver is het nog lang niet. De gezamenlijke inspanning van NME-organisaties en mondiale organisaties om inhoudelijk, pedagogisch en strategisch samen te werken kan hieraan bijdragen. Vanuit de 8 projecten (zie hierboven) komen een paar wijze lessen waarmee eenieder zijn voordeel kan doen. Hierover in het volgende nummer meer. Uiteindelijk is het doel van NME en ontwikkelingseducatie identiek: leren over en voor een duurzame samenleving en opvoeden tot wereldburgers. Daarom gaat het ons niet alleen om termen als themaverbreiding. Nauwere samenwerking kan, op enige termijn, heel goed leiden tot vormen van schaalvergroting van het educatieve werk of zelfs tot organisatorische samenhang van nu nog gescheiden instellingen.

Illustraties zijn overgenomen uit: 'Met het oog op de educaties, LSO, 1993'

Madeleine Vreeburg is
Educatief medewerker bij het
LSO (Landelijk Servicebureau
Ontwikkelingseducatie)
Chris Maas Geesteranus is
Senior medewerker kennismanagement bij het IKC Natuurbeheer.

² Dit rapport is in het Engels of het Nederlands (kosteloos) verkrijgbaar bij de tweede auteur. Tel. 0317-474801, c.maas.geesteranus@ikcn.agro.nl

De Wereld in hokjes

door Rob Vereijken

Als je een boek leest, bijvoorbeeld *Alice in Wonderland*, sta je allereerst verbaasd over wat er toch allemaal met Alice gebeurt. Ze droomt, valt zomaar naar beneden, ontmoet een wit konijn en allerlei andere vreemde wezens. Je vindt het boek boeiend of juist verwarrend of nietszeggend.

Maar blijkbaar zijn er mensen die meer willen dan alleen een beleving. Het gebruik van het boek moet een naam krijgen en in een hokje terecht komen.

Is het boek *Alice in Wonderland* nu media-educatie, kunsteducatie of natuureducatie?

Het interesseert de lezer totaal niet. Die vindt het alleen relevant of het boek interessant is.

Het is ook voor de wereld om ons heen niet relevant of iets NME of ontwikkelingseducatie is. Pedagogen, didactici en subsidiegevers denken na hoe je de wereld in hokjes kunt opdelen. Daar wordt dan ook weer een zakje met geld aangehangen. Maar er zijn zoveel relaties tussen alle verschijnselen en processen op onze wereldbol dat dat verdelen nooit goed lukt. Natuurlijke lijnen naar naastgelegen hokjes worden doorsneden.

Misschien moeten we het denken in al die educaties maar eens overboord gooien en gewoon interessante activiteiten voorschotelen.

Vanuit het Milieu Educatie Centrum Midden-Brabant in Tilburg wordt dat al een tijd gedaan. Al tien jaar ontwikkelt het centrum samen met COS (centrum voor internationale samenwerking) West- en Midden-Brabant, de schoolbegeleidingsdienst en Novib het project 'Festival Mundial in de klas'. Een land en een actueel thema staan daarbij centraal, bijvoorbeeld Ghana-cacao en India-kinderarbeid/textiel. De centrale vraag bij het uitwerken van het thema is:

Wat heeft dat met de belevingswereld van de kinderen in Midden-Brabant te maken? Het denken hierover wordt niet belemmerd door vragen over de invulling per educatie.

De wethouder (uiterst rechts) zette met een brandweerspuit het Tilburgse project Avontuurlijke Waterloop in beweging.

Ieder jaar gaan zo'n 45 basisscholen aan de slag; in juni werkten 13.000 leerlingen aan het thema Bolivia en water/gezondheidszorg. Ook bij dit thema was het heel logisch om natuur- en milieuaspecten op te nemen. Het MEC Midden-Brabant heeft aansluitend bij dit project de Avontuurlijke Waterloop door het centrum van Tilburg ontwikkeld. Al speurend met een paraplu vol opdrachten ontmoetten leerlingen uit 73 klassen onderweg kunst, cultuur, theater, onderzoek en muziek. Niet alleen NME en ontwikkelingseducatie werden daarin gekoppeld, maar automatisch kwamen er ook elementen uit andere educaties in voor. Het MEC heeft de ervaring dat dit soort samenwerkingsvormen tussen diverse organisaties vaak heel succesvol verlopen. Zo wordt ieder jaar ook het kinderboekenweekthema door zo'n

vijftien Tilburgse instellingen op hun eigen wijze uitgewerkt. Het thema 1999 'Van @penstaartje tot apenkool' gaat over schoolverhalen en schoolplaten. De stap naar wandplaten over de natuur is snel gemaakt. Door creatief denken en een open visie zijn er veel activiteiten te organiseren die op meerdere educaties van toepassing zijn. Projecten worden daardoor vollediger. Het betekent ook dat vanuit meerdere educaties aan de activiteiten kan worden meegedaan. De grote belangstelling vanuit de doelgroep is daardoor misschien ook te verklaren. NME samen met ontwikkelings- en andere educaties? Zet vooral in op wat je bindt en niet waarin je verschildt. Dan krijg je echt verruiming en verrijking. ▲

Rob Vereijken is projectleider NME bij het MEC Midden-Brabant in Tilburg.